Universal Declaration of Human Rights - Akan (Fante)

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, http://www.unicode.org/udhr.

ADASA NDZINOA HO DAWURBO

NYIENYIM

Dnam de adasa hon enyimnyam ye per na ndzinoa a obi nngye mmfi hon nsamu a wowo no ngyetomu nye wiadze yi mu fahodzi, perperdzi, ntsentsenenee na asomdwee ne fapem;

Dnam dε tsia a yetsiatsia nyimpa ne ndzinoa do no dze ewurkadze nwenwen a obiara tsia aba, na afei so wɔabɔ wiadze a ɔreba a no mu nyimpa benya fahodzi wɔ kasa, gyedzi, suro na ohia ho dawur dε nyimpapem nyina hɔn ahwehwεdze tsitsir,

Dnam dε ohia pερεερε dε yεmmpε dε yεyε adasa ndzinoa ho mbra,

Dnam de ohia de wotu aman na aman ntamu anyenkoye nkitahodzi mpon,

Dnam dε Amanaman Nkabɔmu Kuw mu nyimpa nyina edua Farbaa Nwoma no do agye hɔn gyedzi a ɔwɔ adasa awose ndzinoa, nyimpa n'enyimnyam na nyimpa no bo a ɔsom, na mbanyin na mbaa hɔn ndzinoa a ɔyε pεr ato mu na wɔabɔ hɔn enyim biriw dɛ wobotu asetsena mu kankɔ na atseyie mpon,

Dnam dε aman a wɔdɔm Amanaman Nkabɔmu Kuw no abɔ ɔdabaa dε wɔnye Kuw no bεyε ahwehwε amansuon nyina enyiedzi ama adasa ndzinoa na awose fahodzi ntsi.

KUW NO BAGUA KESE NO

Paa mu kã dε:

Afei,

NHYIAMU KESE NO YI ADASA NDZINOA HO DAWURBO no kyerε dε: ono nye nhwhedodze tsitsir a owo ho ma nyimpa na aman nyina, ama ankorankor biara na nyimpa kuw biara, sε wodze dεm dawurbo yi si hon enyim a, woaabo mbodzen edua nkyerε na adzesua do ama nkorofo eedzi ndzinoa na fahoazi ahorow no nyi; na woaatoa do afa honara hon man na amanaman nhyehyεε do woama woaagye dawurbo yi ato mu na woeedzi do wo Aman a wodom Nkabomu Kuw no mu biara mu nye asaase biara a wohyε hon ase no so do.

Аѕєтрэw 1

Wowo adasa nyina to fahodzi mu, na hon nyina yε pεr wo enyimnyam na ndzinoa mu. Womaa hon nyina adwen na tsibowa, na owo dε hon nkitahodzi mu ndzeyεε da no edzi dε woyε enuanom.

Asempow 2

Obiara wɔ ndizona na fahodzi a wɔada no edzi wɔ Dawurbɔ yi mu no ho kwan a nyiyimu biara nnyi mu a ɔfa no obi n'awosu anaa no honamenyi ngyegyee mbrɛ ɔtse, dɛ ɔyɛ banyin anaa ɔyɛ basia, ne kasaa a ɔkã, ne nyamesom mbrɛ ɔtse, amanyɛ ho adwen a ɔwɔ, ne man anaa asetsena mu gyinabew a ofi mu, egyapadze a ɔwɔ, n'awofo hɔn gyinabew anaa gyinabew fofor biara so a ɔwɔ ho.

Bio, onnyi dε wogyina ɔman a obi fi mu no n'amanyε kwan, ne mbra anaa n'amanandze gyinabew do-dε ɔman no dzi ne mansin, dε ɔhyε ɔman bi no nhwεdo ase, anaadε onnyi fahodzi, yε nyiyimu tsia nyimpa no.

Аѕєтрэм З

Nyimpadua no nkwa, ne fahodzi, na no tɔtrɔtɔ yε obiara ne ndzinoa.

Asempow 4

Onnyi de wodze obiara to nkowaasom mu anaade woma osom osomhun; owo de wogu nkowaasom na ndonkogua korakora.

Аѕєтрэw 5

Onnyi de woye obiara ayakayakadze, etsiodzendze anaa enyinyandze anaa wotsea no anaa woma no asotwe biara a osee dasanyi n'enyimnyam.

Аѕєтрэм 6

Dyε obiara ne ndzinoa dε, mbra mu, wobu no dε nyimpa wo beebiara.

Аѕєтрэw 7

Nyimpa nyina yε pεr wɔ mbra no enyim, na hɔn nyina fata mbra no ne ntwitwagye a nyiyimu nnyi mu. Obiara wɔ ho kwan dɛ mbra no bɔ no ho ban tsia nyiyimu a obu Dawurbɔ yi mu nsɛmpɔw no mu biara do no, nye nunu biara a wonunu nyimpa ma ɔyɛ ma ɔyɛ nyiyimu no.

Аѕєтрэм 8

Obiara a wɔayε bɔn etsia ne ndzinoa a mbra na amambu ho mbra ma no ho kwan no, wɔ ho kwan dε odua asɛndzi baguafo do gye nsiesie anaa mpata a ɔfata.

Аѕєтрэм 9

Onnyi dɛ abɔtsirmu ara wɔkyer obi, wɔdze no sie, anaa wotwa no esu.

Asempow 10

Obiara wo ho kwan de bagua asendzifo a wonnton hon asowa nndzi tsena hwehwe n'asem mu pefee wo ne ndzinoa, n'asadze anaa ewudzisem ho sombo bi a wodze abo no ho.

Аѕєтрэw 11

- 1. Obiara a wɔabɔ no sombo bi a ɔdze ntsea nam no wɔ ndzinoa dɛ wobu no dɛ odzi bem kesi dɛ, woedzi n'asɛm ama no kwan biara a ohia dɛ ɔdze tstsew no ho, na woebu no fɔ dɛ mbrɛ mbra kyerɛ.
- 2. Onnyi dε wobu obiara fɔ na wɔtsea no wɔ ndzeyεε bi a ɔnnye ntsea nam ase. Na eso onnyi dε wɔma obi ntsea a ɔbor no mfomdo a ɔayε no ho ntsea do.

Аѕєтрэw 12

Onnyi de abotsirmu ara wodze oho hyehye obi no kokoamunsem, n'ebusuasem anaa n'efisem mu; anaade wogu n'enyimnyam na ne dzin ho fi. Oye obiara ne ndzinoa de mbra bo no ho ban tsia ndzeyee a otsetse dem yi.

Аѕєтрэw 13

- 1. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε okyinkyin na ɔtsena ɔman bi n'asaase do bea biara a ɔpε.
- 2. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε ofi ɔman biara mu (noara ne man kã ho) na ɔsan ba ne man mu bio.

Аѕєтрэw 14

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔhwehwε na onya quansuma wɔ ɔman bi do fi atseetsee ho.
- 2. Onnyi de dem ndzinoa yi wobisa wo bon bi a ommfa manye ho anaa otsia Amanaman Nkabomu Kuw no ne nhyehyee a onyia no aye ma woridzi n'asem wo ho biara ho.

Asempow 15

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔyε ɔman bi ba.
- 2. Onnyi de abotsirmu ara woma obi hwer n'amambaye, anaade womma no kwan mma onnsesa n'amambaye.

Аѕєтрэw 16

- 1. *Dye mbanyin na mbaa a hon enyi efifir hon ndzinoa de wowar na wowo mba, na awosu, amambaye anaa nyamesom nnsiw iyi ho kwan. Mbanyin na mbaa nyina hon ndzinoa a wowo no awar ho no ye per wo awar ber no mu nye awar no ngui no mu so.*
- 2. Adze ara a ɔwɔ dε awar no gyina do nye asakuw ebien a wɔrowar no hɔn pε a nhyε nnyi mu.
- 3. Okun, ɔyer na mba bɔ mu kor dɛ abɔasee kuw a nyimpa kuw biara ne farbaa fi mu wɔ adasa mu, na ɔyɛ hɔn ndzinoa dɛ nyimpakuw no na ɔman no bɔ hɔn ho ban.

Asempow 17

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε onya egyapadze a ɔyε no nko nedze, anaadε ɔnye nkorɔfo bi bɔ mu nya dεm egyapadze no.
- 2. Onnyi dε abɔtsirmu ara wɔgye obi n'egyapadze fi ne nsamu.

Аѕєтрэw 18

Obiara wɔ ndzinoa dε ɔyɛ n'adwen, ɔsoa noara ne tsibowa, ɔfa nyamesom biara a ɔpɛ. Dɛm ndzinoa yi ne fã bi nye kwan a obiara wɔ dε ɔsesa ne nyamesom anaa ne gyedzi na kwan so a ɔfa do dze ma ne gyedzi no da edzi wɔ bagua mu anaa nsumaa mu, dε ɔno nko anaadε nyimpa binom kã ho wɔ iyi mu.

Asempow 19

Obiara wɔ ho kwan dε ɔkyerɛ n'adwen wɔ biribi ho. Dza ɔkã dɛm ndzinoa yi ho nye dε obiara botum ayɛ n'adwen wɔ biribi ho a ntotoananmu biara nnyi mu. Dza ɔkᾶ ho bio so nye dε otum anaa otsie asɛm nye nsusui biara a ɔnam kwan biara do na efi mbea nyina, na ɔma nyimpa binom so tse.

Asempow 20

- 1. Obiara wɔ kwan dε ɔkɔ nhyiamu a ɔyε asomdwee ase, na ɔdɔm fεkuw biara.
- 2. Onnyi dɛ wɔhyɛ obiara ma ɔdɔm fɛkuw bi.

Asempow 21

- 1. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε osuo mu ma wobu ne man dε ɔnoara dzi bano wɔ mu, anaadε obosuo mu ma woeeyi ananmusifo.
- 2. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε onya kyεfa wɔ ɔman adɔdɔdze biara a ɔwɔ ne man mu no mu.
- 3. Owo de aban no tum gyina omamfo hon pe do. Dem pe yi wonam ambatow a no mu da ho a wotow no ne ber ano do da no edzi, akorofo a woasõ ambatow no wo de woma wotow amba wo nsumaa mu a nhye biara nnyi mu.

Аѕєтрэw 22

Ankorankor biara, dε ɔyε ɔmamba bo, wɔ ndzinoa dε ɔman no bɔ n'eyiedzi ho ban. ɔwɔ dε wɔfa ɔman no no mbɔdzen do, anaa bataboa bi a dεm ɔman no nye ɔman fofor bi yε do ma ɔmamba biara n'eyiedzi ba mu dε mbrε ɔman kor no ne sikasɛm, n'asetsena na n'amambra no tum a ɔma n'enyimnyam dzi mu no tse.

Аѕєтрэw 23

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔyε edwuma. ɔyε ne ndzinoa dε ɔfa edwuma a ɔpε dε ɔyε, na ɔyε ne ndzinoa dε wɔma no edwumayε mu nhyehyεε pa, na wɔbɔ noho ban fi fietsena ho.
- 2. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε wɔma no akatua a ɔfata n'edwuma a ɔyε a, nyimpa nyiyimu biarannyi mu.
- 3. Obiara a sye edwuma no wo ndzinoa de onya akatua a sse na otsen a obema onye n'ebusuafo enya asetsena a ofata nyimpa n'enyimnyam, na se ohia mpo a, owo de wodze asetsena mu nhyehyee ho ekyiqyina bi foa akatua no do.
- 4. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε ɔtsew anaa ɔdɔm edwumayɛfo kuw bi dua do dze bɔ n'eyiedzi ho ban.

Аѕєтрэw 24

Obiara wɔ ahomgye na bɔndɔdziber ho kyɛfa; mber a wɔahyehyε a ɔmma edwumayε mmbor do, na akwanma ber a wotua odwumayεnyi no kaw so kã iyi ho.

Аѕєтрэw 25

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔnye n'ebusuafo nya asetsena yi mu eyiedzi a ɔbεma woeenya ahoɔdzen nye asetsena pa, edziban, akataho, tsenabew, eduyε na asetsena mu nhyehyεε pa.
- 2. Οyε obiara ne ndzinoa so dε, zε ohwer n'edwuma, oyar, onya dzεmdzi bi, no hokafo wu, mpanyinyε ma oyε mberεw, anaadε biribi ama ma onntum nnhwε noho a, onya asetsena mu ekyigyina. Owo dε mbasiafo a wotur mba na mbofra nyina woma hon mboa soronko. Mbofra nyina, dε wowoo hon wo awar ase, anaadε wowoo hon wo sonmu, wo dε woma hon asetsena mu bambo pεr.

Аѕєтрэw 26

- 1. Dyɛ obiara ne ndzinoa dɛ ohu nwoma. Mbofraber mu nwomasua na ahyɛse nwomasua a ɔtse dɛm no nnyi dɛ wɔgye ho sika. Dyɛ nhyɛ dɛ abofra biara nya mbofraber mu nwomasua. Dwɔ dɛ wɔma mfirdwuma, na nsaanodwuma ho adzesua nye dwumadzi horow ho nwomasua yɛ beberee. Suapɔn mu nwomasua so wɔ dɛ ɔyɛ beberee na obiara a no mbɔdzembɔ fata no wɔma no ho kwan.
- 2. Jwo de nwomasua nyina no botae ye de ohwehwe nyimpa dasanyi no mu nyina no mpontu nye enyidzi kese a obeba nyimpa mu wo adasa hon ndzinoa ahorow a wowo no ho. Dwo de otu ntsease, gyaamu-ma-onka na anyenkoye mpon wo aman, nyimpakuw na nyamesom ho ekuw nyina mu; na oboboa atow Amanaman Nkabomu Kuw no dwumadzi ako kan dze ama asomdwee eetsim.
- 3. Awofo wɔ ndzinoa dɛ wɔbɛkyerɛ nwomasua kor a ɔwɔ dɛ hɔn mba nya.

Asempow 27

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔdze noho fora ne man m'amambra mu na onya enyigye fi ɔman no n'amandze nsaanodwuma mu na onya kyɛfa wɔ abɔdze nyansapε na mfaso a ɔdze ba no mu so.
- 2. Obiara wɔ ndzinoa a ofi abɔdzenyansapε, nwomasua anaa amandze, nsaanodwuma adzeyε bi a noara dze bɔbɔɔ adze no mu ba no ne bambɔ no mu.

Аѕєтрэж 28

Obiara wɔ ho kwan dε onya kyɛfa wɔ asetsena anaa amanaman nhyehyεε a okitsa ndzinoa na fahodzi horow a wɔada no edzi wɔ dɛm Dawurbɔ wɔ Mpaamukã yi mu no mu.

Аѕєтрэw 29

- 1. Obiara wɔ asodzi wɔ nyimpa kuw a ɔtse hɔn mu no mu; hɔ nko ara nye bea a no mpontu a odzi mu botum aba a akwansiwdze bi nnyi ho.
- 2. Ber a obi dze ne ndzinoa na ne fahodzi ridzi dwuma no, ɔwɔ dε ɔyε dza mbra hwehwε wɔ no hɔ ama binom so eenya hɔn kyɛfa nye hɔn fahodzi. Ͻwɔ dε onya no bɔ bra tsenenee na ɔyε guadoadzeyε dε mbrε ɔdodow amambu mu eyiedzi adzeyε ho ntsetsee tse.
- 3. Onnyi de wofa kwan biara a otsia Amanaman Nkabomu Kuw no ne nhyehyee do dze hwehwe ndzinoa na fahodzi ahorow yi.

Asempow 30

Onnyi de nyimpa biara ma nkyerease wo Dawurbo yi mu nsem yi ho a obema oman, nyimpakuw anaa ankorankor bi tum ma oaaye biribi a obesee ndzinoa na fahodzi ahorow a woada no edzi wo nwoma yi mu no.